

Podstawy prawa cywilnego

- 1. Pojęcie prawa cywilnego**
- 2. Źródła prawa cywilnego**
- 3. Podmioty prawa cywilnego**
- 4. Czynności prawne**
- 5. Przedstawicielstwo**
- 6. Rzeczy i ich podział**

POJĘCIE PRAWA CYWILNEGO

Prawo cywilne jest to zespół norm prawnych, regulujących stosunki społeczne o charakterze majątkowym oraz związane z nimi stosunki niemajątkowe, a także stosunki osobiste - na zasadzie równorzędności podmiotów prawa. Szczególnie ważną cechą stosunku cywilnoprawnego jest brak prawnej podległości pomiędzy dwoma podmiotami prawa cywilnego, jak np. w stosunku między kupującym a sprzedawcą. Prawo cywilne ma dość ścisłe związki z prawem pracy, prawem rodzinnym oraz prawem handlowym lub szerzej, z prawem gospodarczym. Prawo cywilne dzieli się na działy odpowiadające w zasadzie księgom kodeksu cywilnego:

- 1. Część ogólna określająca wspólne zasady i instytucje dla pozostałych części prawa cywilnego, jak pojęcia podmiotów prawa, czynności prawnych, instytucji przedawnienia, przedstawicielstwa itd.;**
- 2. Prawo rzeczowe tj.: prawo własności, użytkowanie wieczyste i ograniczone prawa rzeczowe, czyli bezwzględne prawa podmiotowe do rzeczy;**
- 3. Prawo zobowiązań, które reguluje prawa majątkowe o charakterze względnym;**
- 4. Prawo spadkowe, zawierające normy traktujące o przejściu majątku zmarłego na inne podmioty prawa.**

ŹRÓDŁA PRAWA CYWILNEGO

Do źródeł prawa cywilnego zalicza się takie akty normatywne, które wyznaczają normy cywilnoprawne. Najważniejszym aktem prawnym jest kodeks cywilny, mający formalnie rangę ustawy zwykłej. Przez zwyczaj rozumie się praktykę postępowania rozpowszechnioną w danym okresie czasu w danym środowisku i w danych stosunkach społecznych. Zwyczaj jako źródła prawa odgrywają znaczną rolę w stosunkach handlowych, a szczególnie w prawie cywilnym prywatnym. Doniosłość

prawną mają tylko zwyczaje ustalone w danych stosunkach, znane podmiotom prawa i nie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego ani z bezwzględnie obowiązującymi normami prawa. Pewnym, dosyć istotnym źródłem prawa cywilnego jest orzecznictwo Sądu Najwyższego. Nie jest to źródło samodzielnego prawa, lecz jedynie wykładnia obowiązujących przepisów. Klauzulą generalną nazywamy przepis prawny, formujący pojęcie ogólne, podlegające ocenie organu stosującego prawo i pozwalające na osiągnięcie elastyczności w stosowaniu prawa.

Klauzule generalne to:

- zasada współżycia społecznego,
- społeczno-gospodarcze przeznaczenie prawa,
- godziwy cel,
- zasada bezpieczeństwa obrotu.

Stosunkiem cywilnoprawnym jest stosunek regulowany prawem cywilnym.

W stosunku cywilnoprawnym wyróżniamy następujące elementy:

1. podmiot prawa,
2. podmiot obowiązku,
3. prawo podmiotowe,
4. odpowiadający prawu podmiotowemu obowiązek prawny,
5. przedmiot stosunku prawnego.

Art. 415 k.c.: „Kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia”.

Prawo podmiotowe jest to pewna sfera możliwości postępowania przysługująca osobie uprawnionej z tytułu obowiązujących przepisów oraz wynikająca ze stosunku prawnego. Rozróżnia się :

1. prawa podmiotowe bezwzględne - są skuteczne wobec wszystkich np. prawa rzeczowe, prawa osobiste, prawo do spadku itp.;
2. prawa podmiotowe względne - są skuteczne jedynie wobec określonych podmiotów np. wierzyciel może żądać świadczenia jedynie od dłużnika.

OSOBY FIZYCZNE Prawo cywilne za podmiot stosunków cywilnoprawnych uznaje każdego człowieka. Osoba fizyczna jest indywidualizowana poprzez nazwisko i imię oraz miejsce zamieszkania.

Miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu (art. 25 k.c.). Miejscem zamieszkania osoby pozostającej pod opieką jest miejsce zamieszkania opiekuna (art. 27 k.c.). Można mieć tylko jedno miejsce zamieszkania (art. 28 k.c.). Dokumentem stwierdzającym tożsamość jest dowód osobisty. Każdy człowiek, od chwili urodzenia, posiada zdolność prawną i może być podmiotem praw i obowiązków zgodnie z art. 8 k.c. Zdolność prawna przysługuje wszystkim osobom fizycznym w takim samym zakresie. Przypadki ograniczenia zdolności prawnej osoby fizycznej są bardzo rzadkie. Do wyjątków należy art. 11 § 1 k.r. i o., według którego nie może zawrzeć małżeństwa osoba całkowicie ubezwłasnowolniona. Zdolność prawna człowieka ustaje z chwilą jego śmierci. Od zdolności prawnej odróżnia się zdolność do czynności prawnych, czyli możliwość rozporządzania swoimi prawami i zaciągania zobowiązań na własną odpowiedzialność, którą osoby fizyczne nabywają dopiero po osiągnięciu pełnoletności. Zdolność do czynności prawnych różnicuje osoby fizyczne w zależności od dojrzałości i sprawności umysłowej. W polskim systemie prawnym wyróżnia się trzy grupy osób fizycznych: 1) nie posiadające zdolności do czynności prawnych – dzieci do 13 roku życia oraz osoby starsze lecz całkowicie ubezwłasnowolnione, 2) posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych – młodzież między 13 i 18 rokiem życia oraz osoby starsze, częściowo ubezwłasnowolnione, 3) posiadające pełną zdolności do czynności prawnych – osoby powyżej 18 roku życia. Nieodłącznie związane z człowiekiem są jego dobra o charakterze niemajątkowym zwane dobrami osobistymi. Katalog dóbr osobistych zawiera art. 23 k.c. Są to: zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska.

OSOBY PRAWNE Pojęcie osoby prawnej definiuje się przez wskazanie następujących jej cech:

- 1) jest to jednostka organizacyjna łącząca grupę ludzi (załogę przedsiębiorstwa, członków spółdzielni, udziałowców spółki akcyjne itd.) – wyjątek stanowią: jednoosobowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (którą może utworzyć jedna osoba) oraz jednoosobowe spółki (z ograniczoną odpowiedzialnością lub akcyjne) podmiotów publicznoprawnych tj. Skarbu Państwa, gminy, powiatu i województwa;
- 2) zespół ludzi tworzący tę jednostkę organizacyjną jest odpowiednio zorganizowany, tzn. posiada strukturę organizacyjną, ze szczególnym uwzględnieniem organów ją reprezentujących;

3) kieruje się określonym w ustawie, statucie lub w umowie celem gospodarczym lub społecznym;

4) posiada własny majątek i dobra osobiste;

5) za swoje zobowiązania względem innych osób odpowiada swoim majątkiem, a nie majątkiem wchodzących w skład osoby prawnej osób fizycznych. Według art. 38 k.c. „osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i opartym na niej statucie”. Organ osoby prawnej (określenia osoba lub kilka osób) działa jako jeden podmiot, tzn. jako osoba prawna. Jedna osoba prawna może mieć kilka organów, jednoosobowych i kolegialnych, z których każdy ma określony zakres kompetencji, np. w spółdzielni jest jej zarząd, rada nadzorcza i zebranie członków spółdzielni. W stosunkach cywilnoprawnych osoba prawna działa prawie zawsze przez jeden organ. Jediną osobą prawną nie posiadającą organów jest na razie Skarb Państwa. Osoba prawna powstaje z chwilą jej wpisu do odpowiedniego rejestru, wyjątek stanowią kościelne osoby prawne, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły wyższe. Problemy rejestrów osób prawnych regulują odrębne przepisy m.in. ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym, które weszły w życie 1 stycznia 2001 roku.

RODZAJE OSÓB PRAWNYCH Państwowe osoby prawne to: Skarb Państwa i inne państwowe osoby prawne: (jednostki badawczo-rozwojowe, państwowe szkoły wyższe, przedsiębiorstwa państwowe, fundacje Skarbu Państwa, jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, agencje rządowe np. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa). Skarb Państwa jest zbiorczą nazwą wszystkich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek państwowych nieposiadających osobowości prawnej i synonimem samego Państwa. Posiadają one mienie państwowe i prawo dysponowania tym mieniem. Samorządowe osoby prawne to jednostki samorządu terytorialnego: gminy, powiaty, województwa oraz wojewódzkie, powiatowe i gminne osoby prawne (przedsiębiorstwa, fundacje, jednoosobowe spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością). Realizują zadania publiczne na swoim terenie, mają wydzielony prawnie majątek i odpowiadają tym majątkiem za swoje zobowiązania. Prywatne osoby prawne to wszystkie jednostki organizacyjne, które nie są państwowymi i samorządowymi osobami prawnymi. Prywatne osoby prawne to spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółdzielnie, fundacje, banki prywatne, uczelnie prywatne itd.

PAŃSTWOWE OSOBY PRAWNE Kodeks cywilny wymienia z nazwy jedynie Skarb Państwa, będący w stosunkach cywilno-prawnych podmiotem praw i obowiązków, które dotyczą mienia państwowego nie należącego do innych osób prawnych (art. 33 i 34). Skarb Państwa jest specyficzną osobą prawną, sztucznym, nie instytucjonowanym tworem prawnym. Jest zbiorczą nazwą wszystkich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek państwowych nieposiadających osobowości prawnej i synonimem samego państwa. Skarb Państwa to państwo jako właściciel mienia, czyli jako dominium, w przeciwieństwie do Państwa jako władzy, czyli imperium. Skarb Państwa nie ma swojej siedziby, nie jest powoływany, ani nie może ulec likwidacji jak pozostałe osoby prawne. Poza Skarbem Państwa działa więc bardzo wiele innych państwowych osób prawnych.

Państwowymi osobami prawnymi są :

- 1) jednostki badawczo-rozwojowe (ustawa z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych - Dz. U. z 1989 r.);
- 2) państwowe szkoły wyższe (ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym Dz. U. Nr 65, poz. 385 z późn. zm.);
- 3) przedsiębiorstwa państwowe, wobec których zadania i kompetencje organu założycielskiego wykonuje Minister Skarbu Państwa oraz inne niż Minister Skarbu Państwa organy administracji rządowej (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 września 1996 r. Dz. U. Nr 115, poz. 548);
- 4) fundacje, których jedynym fundatorem jest Skarb Państwa (art. 5 ust. 4 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Urzędzie Ministra Skarbu Państwa Dz. U. Nr 106, poz. 493);
- 5) jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, które powstały na podstawie ustawy z dnia 13 lipca 1992 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. Nr 51, poz. 298 z późn. zm.);
- 6) agencje rządowe, posiadające osobowość prawną: Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa Jednostka organizacyjna, której nawet niewielka część mienia stanowi własność niepaństwowej osoby prawnej, nie jest państwową osobą prawną, chociażby na gruncie innych przepisów, np. prawa finansowego, była traktowana jako państwowa osoba prawna.

SAMORZĄDOWE OSOBY PRAWNE Według art. 70 ust. 2, ustawy konstytucyjnej z 1992 r. „Jednostki samorządu terytorialnego posiadają osobowość prawną jako istniejące z mocy prawa wspólnoty mieszkańców danego terytorium”. Samorządową osobą prawną są: gmina, powiat, województwo samorządowe, którym przepisy prawa dały do spełnienia podwójną rolę: władzy publicznej i podmiotu w stosunkach

cywilnoprawnych. Są one zbiorczym reprezentantem samorządowych jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej. Obok gminy, powiatu, województwa samorządowego istnieją na ich terytorium inne osoby prawne dysponujące mieniem jednostek samorządu terytorialnego, które w sposób funkcjonalny, organizacyjny i majątkowy są z nimi powiązane. Należą do nich:

- 1) przedsiębiorstwa komunalne (powiatowe, wojewódzkie) użyteczności publicznej;
- 2) jednoosobowe spółki, z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne, w których jednostka samorządu terytorialnego ma 100% udziałów lub akcji;
- 3) stowarzyszenia gmin, do których stosuje się art. 84 ustawy o samorządzie gminnym oraz ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach;
- 4) fundacje, których założycielem jest jednostka samorządu terytorialnego, działające wg ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach.

SAMORZĄDOWE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE NIEPOSIADAJĄCE OSOBOWOŚCI PRAWNEJ Nie ma innych samorządowych osób prawnych poza samymi gminami i osobami prawnymi wymienionymi powyżej. Inne jednostki organizacyjne władające mieniem są jednostkami nieposiadającymi osobowości prawnej. Są to np. zakłady budżetowe czy gospodarstwa pomocnicze. Kierownicy tych jednostek zarządzają nimi na podstawie pełnomocnictwa w sensie upoważnienia służbowego do dokonywania czynności prawnych w granicach zwykłego zarządu. Dla dokonania czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu kierownik jednostki organizacyjnej musi uzyskać zgodę odpowiednio wójta, zarządu powiatu lub zarządu województwa.

PRYWATNE OSOBY PRAWNE

1. Spółdzielnie - to dobrowolne zrzeszenie nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą (art. 1 Prawa spółdzielczego).
2. Banki - to osoby prawne utworzone zgodnie z przepisami ustaw, działające na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych. W naszym kraju banki tworzą system dwustopniowy. Pierwszy stopień reprezentuje Narodowy Bank Polski (NBP), a drugi stopień tworzą banki handlowe. Są to: banki państwowe, banki spółdzielcze i banki w formie spółek akcyjnych.

3. Kościelne osoby prawne – działają w Polsce na podstawie ustaw regulujących stosunek Państwa do odpowiednich kościołów.

4. Fundacje – to jednostki organizacyjne ustanawiane przez osobę fizyczną bądź prawną dla celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, w szczególności takich jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska i zabytków.

5. Stowarzyszenia – rejestrowane, które posiadają osobowość prawną. Po zarejestrowaniu stowarzyszenie, jako osoba prawna, może prowadzić działalność gospodarczą, w tym uzyskiwać koncesje; dochód z działalności gospodarczej służy wyłącznie celom określonym w statucie i nie może być dzielony między członków.

6. Partie polityczne – to dobrowolne organizacje społeczne, których celem jest udział w życiu politycznym kraju, w szczególności przez wywieranie wpływu na kształtowane polityki państwa i sprawowanie władzy. Partia posiada określoną nazwę. Uzyskuje osobowość prawną przez zgłoszenie do ewidencji partii politycznych prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie.

7. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – mogą być utworzone przez jedną lub więcej osób w każdym celu prawnie dopuszczalnym; umowa – akt notarialny. Wspólnicy są zobowiązani jedynie do świadczeń określonych w umowie spółki i nie odpowiadają za zobowiązania spółki osobistym majątkiem.

8. Spółki akcyjne - mogą być zawiązane przez jedną lub więcej osób. Statut powinien być sporządzony w formie aktu notarialnego. Akcjonariusze są zobowiązani jedynie do świadczeń określonych w statucie i nie odpowiadają za zobowiązania spółki.

UŁOMNE OSOBY PRAWNE Jeżeli jednostka organizacyjna posiada własny majątek i własne dobra osobiste, a ponadto:

1) jest to jednostka organizacyjna łącząca grupę ludzi;

2) zespół ludzi tworzący tę jednostkę organizacyjną jest odpowiednio zorganizowany, tzn. posiada strukturę organizacyjną, ze szczególnym uwzględnieniem organów ją reprezentujących;

3) kieruje się określonym w ustawie, statucie lub w umowie celem gospodarczym lub społecznym; lecz za zobowiązania względem osób trzecich nie odpowiada tym majątkiem to nie jest osobą prawną. To taką jednostkę organizacyjną nazywa się ułomną osobą prawną. Zdolność prawną, w pewnym ograniczonym zakresie, oraz zdolność do czynności

prawnych, może mieć trzeci (obok osób fizycznych i osób prawnych) rodzaj podmiotów prawa cywilnego, które przyjęto nazywać „ułamnymi osobami prawnymi”. Są to organizacje, którym żaden przepis nie nadał osobowości prawnej i wobec tego osobami prawnymi nie są, ale uczestniczą w obrocie cywilnoprawnym i kontrahenci tych jednostek mają, różnymi przepisami z zakresu prawa cywilnego i administracyjnego, zapewnioną ochronę prawną. Do tych podmiotów prawa cywilnego zalicza się spółki jawne, komandytowe, komandytowo-akcyjne, spółki partnerskie, wspólnoty mieszkaniowe i inne. Zdolność prawna przysługuje w nich poszczególnym wspólnikom jako macierzystym osobom prawnym czy fizycznym. Państwowe ułamne osoby prawne mają zdolność sądową przyznaną im w art. 67 § 2 k.p.c. i zdolność procesową. Zdolność sądowa to zdolność to zdolność występowania w procesie jako strona. Zdolność procesowa to inaczej zdolność do czynności procesowych, czyli możliwość pozywania i bycia pozwanym przed sąd przez inną osobę (art. 65-71 k.c.).

CZYNNOŚCI PRAWNE

Czynnością prawną jest czynność osoby fizycznej lub prawnej, która wywołuje skutek prawny w postaci ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku cywilnoprawnego, drogą oświadczenia woli. Czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy, z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów. W celu wywołania skutków prawnych często nie wystarczy samo oświadczenie woli, lecz wymagane jest również faktyczne działanie. Na treść czynności prawnej składa się więc oświadczenie woli oraz skutki wynikające z zasad współżycia społecznego, z ustawy, a także z ustalonych zwyczajów.

RODZAJE CZYNNOŚCI PRAWNYCH Czynności prawne klasyfikuje się według różnych kryteriów. Najczęściej czynności prawne dzieli się na:

- 1) jednostronne i dwustronne, -jednostronne - czyli takie, w których oświadczenie woli złożone jest przez jedną osobę np. testament, -dwustronne - takie do których dokonania niezbędne jest oświadczenie woli dwóch lub więcej osób (umowy);
- 2) rozporządzające i zobowiązujące, -rozporządzające – powodujące przeniesienie jakiegoś prawa majątkowego na inną osobę, jego zniesienie lub obciążenie np. ustanowienie służebności, -zobowiązujące – zawierające jedynie zobowiązanie do dokonania świadczenia w przyszłości np. umowa o roboty geologiczne związane z procesem budowy;

3) odpłatne i nieodpłatne -odpłatne – występujące w sytuacji, gdy strona dokonująca przysporzenia majątkowego drugiej stronie otrzymuje za to ekwiwalent w postaci korzyści majątkowej np. w umowie o działo – wynagrodzenie za usługę, -nieodpłatne – nie jest z nią związany ekwiwalent – np. umowa użyczenia czy darowizny;

4) konsensualne i realne -konsensualne – dochodzą do skutku jedynie poprzez oświadczenie woli i taki charakter ma większość czynności prawnych, -realne – nieliczne jak porzucenie rzeczy, czy umowa składu – wymagają do swej ważności wydania rzeczy.

FORMY CZYNNOŚCI PRAWNYCH Zgodnie z art. 60 i 61 k.c. „wola osoby dokonującej czynności prawnej może być (z zastrzeżeniem wyjątków) wyrażona przez każde zachowanie się tej osoby. Jednakże, jeżeli oświadczenie woli składa się innej osobie (np. oferta kupna rzeczy), czynność ta powinna być dokonana w taki sposób, aby osoba ta mogła zapoznać się z jego treścią”. Masowe czynności prawne dokonywane są przez ustne oświadczenie woli, choć obserwuje się tendencję do sporządzania pisemnych dowodów poprzez np. powszechne wprowadzenie kas fiskalnych. Zastrzeżenia dotyczą form szczególnych, do których należą różne formy pisemne, kiedy treść czynności prawnej musi być uwidoczniona w dokumencie prawnym lub urzędowym. Formy pisemne wprowadzane są dla celów dowodowych zarówno przez przepisy różnych ustaw, jak i z woli stron. Rozróżnia się następujące formy pisemne czynności prawnych: 1. Forma pisemna zwykła Jeżeli ustawa zastrzega dla czynności prawnej formę pisemną, to czynność dokonana bez zachowania zastrzeżonej formy jest nieważna tylko wtedy, gdy ustawa przewiduje rygor nieważności. Forma pisemna zwykła (bez rygoru nieważności) obowiązuje np. w przypadkach: - umowy najmu nieruchomości lub pomieszczenia na okres dłuższy niż rok; w razie niezachowania tej formy poczytuje się umowę za zawartą na czas nie oznaczony (art. 660 k.c.); przepis powyższy stosuje się także do umowy dzierżawy (art. 694 k.c.); - umowy o roboty budowlane (art. 648 § 1 k.c.); - umowy spółki cywilnej (art. 860 § 2 k.c.); - odwołania darowizny (art. 900 k.c.). 2. Forma pisemna pod rygorem nieważności Ta forma jest zastrzeżona dla niewielkiej liczby czynności prawnych. Forma pisemna pod rygorem nieważności obowiązuje np. dla: - pełnomocnictwa ogólnego (art. 99 § 2 k.c.); - umowy o przejęciu długu; to samo dotyczy zgody wierzyciela na przejęcie długu (art. 522 k.c.); - oświadczenia poręczyciela, który zobowiązuje się wykonać zobowiązanie względem wierzyciela na wypadek, gdyby dłużnik zobowiązania nie wykonał (art. 876 k.c.). 3. Forma pisemna z poświadczeniem daty Jest to forma pisemna z „datą pewną”. Poświadczenia daty dokonuje notariusz lub organ państwowy na dokumencie uczestnika czynności prawnej. Przez

datę pewną rozumie się datę jakiegokolwiek wzmianki mającej związek z czynnością prawną, którą organ publiczny zamieści na dokumencie tej czynności. Jeżeli ustawa uzależnia ważność, albo określone skutki czynności prawnej od urzędowego poświadczenia daty, to poświadczenie to jest ważne względem osób trzecich. W razie śmierci jednej z osób podpisanych na dokumencie, data wpisana na dokumencie przez tę osobę uważana jest od daty jej śmierci za pewną (art. 81, § 3 k.c.).

4. Forma pisemna z poświadczeniem podpisu Strona podpisuje dokument w obecności notariusza lub powołanego do danej czynności prawnej organu, a notariusz lub organ zamieszcza na dokumencie klauzulę stwierdzającą złożenie własnoręcznie podpisu. Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 kwietnia 1991 r. (Dz. U. Nr 33, poz. 148) do sporządzania poświadczeń zostały upoważniane organy samorządu terytorialnego i banki mające siedzibę w miejscowościach, w których nie ma kancelarii notarialnych.

5. Akt notarialny Dokument ten, poświadczający dokonanie czynności prawnych, sporządzony zostaje w całości przez notariusza, następnie zostaje odczytany stronom i podpisany przez wszystkich zainteresowanych. Dokonanie prawie wszystkich czynności prawnych, których przedmiotem jest nieruchomości - a przede wszystkim przeniesienie prawa własności nieruchomości - jest prawnie skuteczne przez sporządzenie aktu notarialnego. Większość czynności prawnych dotyczących nieruchomości musi posiadać formę aktu notarialnego.

PRZYCZYNY NIEWAŻNOŚCI CZYNNOŚCI PRAWNYCH Czynności prawne mogą być obarczona wadami, które powodują, iż od momentu ich pojawienia się, czynności są nieważne i to z mocy prawa (nieważność bezwzględna) lub też wady są tego rodzaju, iż czynność prawna jest wprawdzie ważna, lecz strona może uchylić się od jej skutków prawnych (nieważność względna).

Nieważność bezwzględną powodują następujące przyczyny:

- 1) sprzeczność z ustawą lub zasadami współżycia społecznego;
- 2) brak zdolności strony do czynności prawnej;
- 3) niezachowanie formy pod rygorem nieważności
- 4) brak świadomości (niedorozwój umysłowy, alkoholizm, narkomania, wysoka gorączka, schorzenia wieku starczego itp.);
- 5) brak swobody (kierowanie się motywami intelektualnymi lub uczuciowymi mającymi charakter chorobliwy lub pod wpływem sugestii innej osoby);

6) pozorność świadczenia woli np. dokonanie darowizny lub sprzedaŝy przed egzekucją.

Nieważność względną powodują wyłącznie oświadczenia woli, kiedy ma miejsce:

1) błąd (pomyłka, podstęp);

2) groźba (przymus psychiczny). Uchylenie się od skutków prawnych jest możliwe w razie błędu do roku czasu od jego wykrycia, a w razie groźby do roku czasu, od kiedy stan zagrożenia ustał.

PRZEDSTAWICIELSTWO

Przedstawicielstwo jest instytucją prawną umożliwiającą zastępstwo przy dokonywaniu czynności prawnych. Przedstawiciel dokonuje czynności prawnej w imieniu innej osoby, zwanej reprezentowanym na jej rzecz i w jej imieniu, a skutki tej czynności prawnej dotyczą bezpośrednio reprezentowanego. Przedstawicielstwa nie należy mieszać z organem osoby prawnej, poŝańcem, zastępcą pośrednim, działającym we własnym imieniu lecz na cudzy rachunek, prowadzącym cudze sprawy bez zlecenia, powiernikiem. Przedstawicielstwo może pochodzić z ustawy i nosi zgodnie z tym faktem nazwę przedstawicielstwa ustawowego lub opierać się na woli reprezentowanego (mocodawcy) i wówczas nazywa się je pełnomocnictwem. Przedstawicielami ustawowymi dzieci są ich rodzice, kurator jest ustawowym przedstawicielem osoby częściowo ubezwłasnowolnionej, a opiekun całkowicie ubezwłasnowolnionej, jeżeli zgodnie z wolą sądu nie mogą nimi być rodzice. Także kapitan statku na morzu jest ustawowym przedstawicielem armatora. Przedstawicielem ustawowym może być jedynie osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych. Pełnomocnictwo może być: ogólne, rodzajowe (domniemane), szczególne. Pełnomocnictwo ogólne wymaga -pod rygorem nieważności - formy pisemnej (art. 99 § 2 k.c.) i może dotyczyć codziennego zarządu majątkiem. Poważnym rodzajem pełnomocnictwa ogólnego jest prokura, która odnosi się do spółek prawa handlowego i dotyczy czynności zarządu majątkiem spółki - z wyjątkiem zbycia nieruchomości i przedsiębiorstwa. Prokura musi być wpisana do rejestru handlowego. Pełnomocnictwo rodzajowe, zwane inaczej domniemanym, służy wykonywaniu w imieniu reprezentowanego szeregu takich samych lub podobnych czynności prawnych, np. mają je sprzedawcy w sklepach czy pracownicy warsztatów usługowych. Pełnomocnictwo szczególne udzielane jest tylko na jedną czynność prawną np. kupno nieruchomości, zawarcie umowy najmu. Forma czynności jednostronnej, polegającej na udzieleniu pełnomocnictwa, jest w zasadzie zależna od wymaganej prawem formy czynności prawnych, na jakie pełnomocnictwo zostaje

udzielane. Tak więc np. do przeniesienia prawa własności nieruchomości pełnomocnictwo musi być udzielone w postaci aktu notarialnego. Pełnomocnictwo wygasa po upływie terminu, na jaki zostało udzielone, przez odwołanie, a w przypadkach krańcowych: w razie śmierci pełnomocnika lub reprezentowanego.

RZECZY I ICH PODZIAŁ

Rzeczami nazywamy przedmioty materialne na tyle wyodrębnione, że w obrocie mogą być traktowane jako dobra samoistne. Rzeczą jest więc przedmiot materialny, który jest zindywidualizowany fizycznie lub wyodrębniony prawnie.

Rzeczami nie są:

- 1) przedmioty niematerialne,
- 2) przedmioty materialne nie zindywidualizowane fizycznie lub nie wyodrębnione prawnie.

Rzeczami nie są przedmioty niematerialne, takie jak: energie elektryczna, jądrowa, cieplna, dobra o charakterze intelektualnym, dobra osobiste, pieniądze i papiery wartościowe. Przedmioty materialne, które te dobra identyfikują, są bądź nośnikami określonych wartości (pieniądze i papiery wartościowe), bądź pełnią rozmaite funkcje, np. przekazywanie oryginalnych treści myślowych, jak w przypadku utworów literackich. Przedmioty materialne nie zindywidualizowane fizycznie lub nie wyodrębnione prawnie to: ciecze i gazy w stanie wolnym, kopaliny znajdujące się w gruncie, (które wydobywane metodą odkrywkową stanowią własność właściciela gruntu, a eksploatowane metodą podziemną lub otworową stanowią własność Skarbu Państwa) oraz zwierzęta w stanie wolnym. Z rzeczami łączą się także pojęcia pożytków: naturalnych, cywilnych i pożytków prawa. Pożytkami naturalnymi rzeczy są takie jej plody i inne odłączone od niej części składowe, które według zasad prawidłowej gospodarki stanowią normalny dochód z rzeczy np. zboża, owoce, przychówek, glina, piasek, torf. Pożytkami cywilnymi rzeczy są dochody, które rzecz przynosi na podstawie stosunku prawnego, np. czynsz dzierżawny. Pożytkami prawa są dochody, jakie prawo to przynosi zgodnie ze swoim społeczno-gospodarczym przeznaczeniem np. odsetki od lokaty w banku lub od pożyczonej sumy pieniędzy. Od rzeczy odróżniamy jej części składowe i przynależności. Częściami składowymi rzeczy nazywamy te wszystkie jej elementy, które nie mogą być odłączone bez uszkodzenia lub istotnej zmiany całości albo przedmiotu odłączonego (art. 47 § 2 k.c.). Nie można przenieść własności części składowej rzeczy bez przeniesienia własności rzeczy głównej (art. 47 § 1 k.c.). Połączenie dwóch dotychczas samodzielnych

rzeczy tak, że stały się one jej częściami składowymi, powoduje, że ewentualne prawa rzeczowe istniejące na rzeczach połączonych gasną (art. 191 i 193 k.c.). Do części składowych gruntu należą w szczególności budynki i inne urządzenia trwale z gruntem związane, jak również drzewa i inne rośliny od chwili zasadzenia lub zasiania, chyba że istnieją szczególne przepisy, które odrywają prawnie np. budynek od gruntu, w ten sposób że różne są podmioty własności gruntu i budynku (np. w prawie użytkowania wieczystego gruntu). Przynależnościami nazywamy odrębne rzeczy potrzebne do korzystania z rzeczy głównej. Przynależności mogą nie dzielić w obrocie losów rzeczy głównej. Aby daną rzecz można było nazwać przynależnością do jakiejś innej rzeczy głównej, związek obu rzeczy musi spełnić równocześnie następujące warunki: 1) właścicielem rzeczy głównej i przynależności musi być ta sama osoba (art. 51 § 2 k.c.); 2) przynależność musi być potrzebna do korzystania z rzeczy głównej zgodnie z jej przeznaczeniem (art. 51 § 1 k.c.); 3) przynależność musi pozostawać z rzeczą główną w faktycznym i stałym związku, odpowiadającym wspomnianemu celowi, z tym jednak zastrzeżeniem, że przemijające pozbawienie jej faktycznego związku z rzeczą główną nie powoduje utraty charakteru przynależności (art. 51 § 3 k.c.).

RODZAJE RZECZY Ze względu na sposób uczestniczenia w obrocie prawnym, różnice i znaczenie społeczne rzeczy, a także przepisów prawnych z nimi związanych, rzeczy dzielimy na:

- 1) podzielne i niepodzielne;
- 2) indywidualnie oznaczone, inaczej: oznaczone co do tożsamości i gatunkowo oznaczone;
- 3) znajdujące się w obrocie, ograniczone w obrocie, lub wyjęte z obrotu;
- 4) środki trwałe i środki obrotowe;
- 5) rzeczy ruchome i nieruchomości.

Rzeczy podzielne nie tracą przez podział swojej podstawowej funkcji i społecznego przeznaczenia, np. chleb, cukier, kabel. Niepodzielne to: płaszcz, samochód. Rozróżnia się niepodzielność faktyczną, która prowadziłaby do zniszczenia lub utraty wartości rzeczy i niepodzielność prawną, wynikającą z obowiązujących przepisów. Rzeczami niepodzielnymi są głównie rzeczy oznaczone go do tożsamości. Rzecz oznaczona co do tożsamości ma swoje odrębne, indywidualizujące ją cechy, np. nieruchomości, samochód stanowiący czyjąś własność. Rzeczy gatunkowo oznaczone funkcjonują w obrocie na zasadzie jednostek miary: długości, objętości, wagi lub odliczania sztuk, np. kabel, mleko, cukier lub samochód na składzie. O ograniczeniu obrotu,

lub wyjęciu z obrotu danych rzeczy decydują przepisy szczegółowe, głównie prawa administracyjnego. One więc przykładowo powodują ograniczony obrót ziemią przeznaczoną na cele rolne, czy ograniczenia dla cudzoziemców. Wyjęte z obrotu są: parki krajobrazowe, rezerваты, muzea narodowe, narkotyki.

Definicja środków trwałych, a także środków obrotowych jako pochodnej tych pierwszych związana jest z działalnością podmiotów gospodarczych. Na użytek działalności gospodarczej przyjmuje się za środek trwały taką rzecz, która spełnia równocześnie dwa kryteria:

- 1) okres jej używania jest dłuższy niż rok;
- 2) wartość początkowa jest wyższa od oznaczonej, rozporządzeniem Ministra Finansów, kwoty.

Podstawowy jednak podział rzeczy, to podział na rzeczy ruchome (ruchomości) i nieruchomości.